

PRAGMATICĂ INTERCULTURALĂ DINTR-O PERSPECTIVĂ ROMANICĂ: O ANALIZĂ COMPARATIVĂ A PRODUCERII ACTELOR DE VORBIRE DISCULATORII ÎN TEXTUL SCRIS, ÎN LIMBILE ENGLEZĂ ȘI SPANIOLĂ CA L2

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Prezentul demers doctoral se situează în spectrul amplu al pragmaticii interculturale, referindu-se, în mod explicit, la producerea actului de vorbire al disculpării în limbile engleză și spaniolă ca limbi străine (L2), dintr-o perspectivă romanică (utilizând vorbitori nativi de română și spaniolă în grupurile de testare). Având în vedere importanța crescândă a comunicării, percepută mai cu seamă ca act cultural la nivel global, prezenta lucrare de doctorat își propune să înțeleagă modul în care vorbitorii de română și spaniolă realizează un act de vorbire aparent simplu, dar care, după cum putem vedea, se articulează pe un puternic strat cultural și, firesc, cu puternice implicații la nivel lingvistic. Într-un context în care interacțiunile interculturale sunt din ce în ce mai frecvente, este esențial să se studieze modul în care factorii culturali influențează actele de vorbire, în special cele care pot avea un impact semnificativ asupra percepției sociale, cum este cazul scuzelor. Acest lucru nu este relevant doar din punct de vedere teoretic, ci are și implicații practice pentru predarea limbilor străine și pentru îmbunătățirea competenței interculturale a vorbitorilor în contexte globalizate.

Sunt, deci, obiectul prezentei cercetări doctorale strategiile pragmatice în limba engleză L2 (așa cum este cazul atât pentru vorbitorii de română L1, cât și pentru cei de spaniolă L1) și în limba spaniolă L2 (în cazul vorbitorilor de română L1). În toate aceste cazuri, prezumăm existența unor transferuri la nivelul strategiilor pragmatice din L1 către L2 și ne propunem așadar să aflăm cum influențează aceste transferuri eficacitatea comunicativă și interacțiunile sociale în contexte „multi-”, „inter-” și „trans-” culturale. În plus, acest demers de cercetare urmărește să analizeze dacă transferurile pragmatice sunt consecvente și previzibile sau dacă ele variază în funcție de factori contextuali specifici, cum ar fi gravitatea ofensei sau gradul de familiaritate dintre interlocutori. În acest fel, prin prezenta lucrare ne propunem să oferim un cadru teoretic mai solid pentru înțelegerea modului în care normele pragmatice ale unei limbi influențează

utilizarea altei limbi și cum pot fi învățați vorbitorii pentru a minimiza posibilele neînțelegeri interculturale.

Pe lângă analiza *per se* a actului de vorbire disculpatoriu, studiul utilizează metode calitative (i.e. codificarea de date, prelucrarea datelor fiind efectuată în Excel) și cantitative (i.e. programul SPSS) pentru a oferi o analiză detaliată, în profunzime. Instrumentele statistice sunt utilizate pentru a identifica tipare de comportament lingvistic care nu se limitează doar la strategiile utilizate, ci cuprind și frecvența și contextul în care aceste strategii sunt aplicate. În plus, combinarea tehnicilor calitative și cantitative va permite o analiză mai cuprinzătoare a variabilelor în cauză, oferind o imagine mai completă a fenomenului de transfer pragmatic.

Plasată în contextul pragmaticei interlimbii, teza investighează achiziția actului de vorbire al disculpării dintr-o perspectivă pragmatică, înrădăcinată în două limbi și culturi diferite, cu respondenți ce fac parte din aceeași familie, romanică. Obiectivele principale sunt acelea de a identifica variantele prototipice ale actelor de vorbire disculpatorii în limbile engleză și spaniolă ca L1, de a le compara cu cele produse de vorbitorii din grupele de test L2 și de a înțelege nuanțele interculturale și de interlimbaj care pot influența aceste acte de vorbire. Abordarea comparativă între engleză și spaniolă ca L1 și L2 este esențială pentru a discerne diferențele și asemănările în realizarea actului de vorbire disculpatoriu, oferind astfel o înțelegere mai nuanțată a modului în care vorbitorii din medii lingvistice și culturale diferite abordează acest act de vorbire. Prezenta analiză va permite, de asemenea, să se evalueze în ce măsură interlimbajul se aseamănă cu sistemul pragmatic al limbii țintă sau dacă, dimpotrivă, reflectă mai cu seamă influențele limbii materne – și să se vadă în ce măsură limbile materne seamănă între ele, întrucât ambele L1 sunt limbi romanice.

Studiul își propune, așadar, să identifice transferul pragmatic de la L1 la L2 și să vadă dacă putem vorbi despre pragmatica interlimbii în cazul corpusului format cu ajutorul grupurilor care au participat la test. Aceasta include examinarea modului în care vorbitorii români și spanioli în limbile lor L2 testate tratează scuzele în contexte diferite și dacă aceste scuze se aliniază așteptărilor vorbitorilor nativi sau dacă, dimpotrivă, ele arată o influență clară a L1-ului lor. Identificarea unor astfel de modele de transfer nu va contribui doar la teoria interlimbii, ci va oferi și recomandări practice pentru rolul jucat de pragmatică în cadrul predării limbilor străine, cu scopul de a îmbunătăți eficiența comunicativă a elevilor.

Revizuirea literaturii de specialitate oferă o imagine de ansamblu extinsă, prezentată diacronic, a fundamentelor din cadrul conceptual teoretic al pragmaticii interculturale, pragmaticii interlimbii, teoriei actelor de vorbire și achiziției competenței pragmatice. Se pornește, în mod evident, de la lucrările fundamentale ale lui Austin, Searle, Grice, Brown, Levinson și Leech, urmărind receptarea lor critică și evoluția ideilor promovate de ei până în prezent. Desigur, analiza literaturii urmărește nu numai să contextualizeze studiul în cadrul teoretic și conceptual deja existent, ci și să identifice posibilele spații necercetate îndeajuns încă, precum și oportunitățile de a supune examenului dubiului critic diversele aspecte întâlnite în analiza pragmaticii interlimbii. Astfel, se propune un dialog critic cu literatura de specialitate, integrând evolutiv contribuțiile clasice cu cercetările mai recente care au ajutat la extinderea și îmbogățirea înțelegerii, operaționalizării și discriminării semantice a diferitelor concepte aflate sub umbrela transferului pragmatic, cu scopul de a îmbogăți sfera de cunoaștere a lingvisticii aplicate predării și achiziției limbilor străine.

Întregul proces evidențiază rolul pragmaticii interlimbii și importanța dobândirii competenței pragmatice într-o a doua limbă și subliniază modul în care diferite contexte culturale (i.e. așa-numitele „culturi pozitive” și „culturi negative”) influențează formularea (i.e. codificarea) și interpretarea (i.e. decodificarea) actelor de vorbire, în general și, pe cale de consecință, al actului de vorbire disculpativ, în particular. Mai mult decât atât, teza abordează, în egală măsură, modul în care aceste concepte teoretice se manifestă în practică, examinând cazuri specifice în care neconcordanța dintre așteptările culturale și realizarea pragmatică poate duce la neînțelegeri sau, chiar, la disonanță cognitivă în comunicarea interculturală.

Pentru a atinge obiectivele menționate anterior, prezenta cercetare doctorală utilizează tehnici cantitative, în special Teste de Completare a Discursului (DCTs), pentru a colecta date despre strategiile disculpării. Testele acestea permit o colectare sistematică și controlată a producțiilor lingvistice, facilitând analiza comparativă între diferite grupuri lingvistice. În mod complementar, utilizarea DCT facilitează controlul variabilelor contextuale cheie, cum ar fi gravitatea infracțiunii și relația dintre participanți, permițând o analiză mai nuanțată a modului în care aceste variabile influențează alegerea strategiilor de scuză în L2. Se speră că rezultatele obținute nu numai că vor contribui la teoria pragmaticii interlimbii, dar vor fi, de asemenea, utile pentru proiectarea materialelor didactice menite să îmbunătățească competența interculturală în contexte de predare a L2.

Cercetarea de față împarte respondenții în 3 grupuri omogene¹: română L1 - spaniolă L2 (grupul 1), română L1 - engleză L2 (grupul 2) și, în sfârșit, spaniolă L1 - engleză L2 (grupul 3). Variabilele luate în considerare includ contextul lingvistic al participanților (L1 și L2) și strategiile utilizate în formularea scuzelor, care vor fi detaliate în continuare. Analiza datelor este efectuată folosind SPSS pentru a realiza teste statistice și a identifica modele și tipare semnificative. Segmentarea respondenților conform acestui *design* al instrumentului de cercetare permite o comparație mai precisă a modului în care fiecare grup se raportează la actul de vorbire disculpatoriu în fiecare L2 și a măsurii în care aceste strategii se abat de la – sau se aliniază cu – prototipurile limbii țintă. În egală măsură, folosirea programului SPSS pentru analiza statistică este o măsură în plus luată pentru a ne asigura de faptul că rezultatele studiului cantitativ sunt unele solide, căutând să oferim în acest fel o mai mare validitate și fiabilitate concluziilor.

În consecință, teza identifică diverse strategii, cum ar fi exprimarea directă a regretului, recunoașterea responsabilității și oferirea explicațiilor și a contextului, în scop mitigator. Analiza demonstrează că mediul cultural și influența L1 modelează semnificativ strategiile de scuză în L2. Indiferent de nivelul avansat de cunoaștere a limbii engleze și spaniole și în ciuda studiilor filologice ale respondenților, constatările subliniază prezența transferului pragmatic și, în mod inerent, a pragmaticii interlimbii, unde vorbitorii aplică strategii familiare din L1 în L2, afectând eficacitatea lor comunicativă. Prin urmare, această constatare atestă încă o dată complexitatea achiziției competenței pragmatice în L2, subliniind necesitatea unor cercetări suplimentare în acest domeniu. Astfel, rezultatele ne arată că până și vorbitorii cu un nivel ridicat de competență lingvistică în limba țintă pot prezenta în continuare tipare de comportament pragmatic influențate de L1. Aceste rezultate sugerează că predarea limbilor străine ar trebui să meargă dincolo de instruirea pur gramaticală și lexicală, încorporând o formare explicită în domeniul competenței pragmatice, care să ia în considerare particularitățile culturale și riscurile transferului pragmatic.

Studiul concludă că transferul pragmatic și mediul cultural sunt cruciale în modelarea strategiilor de scuză în L2. Constatările evidențiază necesitatea unor abordări didactice ținute care să abordeze aceste nuanțe culturale și pragmatice pentru a îmbunătăți abilitățile de comunicare interculturală. Prin urmare, prezenta cercetare doctorală contribuie la înțelegerea

¹ Toți respondenții sunt studenți filologi (sau specializări din aceeași ramă de studii) ai programelor de licență și/sau masterat ai Facultății de Limbi și Literaturi Străine ai Universității din București, respectiv ai Facultății de Filologie a Universității Complutense din Madrid sau ai Facultății de Filologie a Universității Las Palmas din Gran Canaria.

teoretică a pragmaticii interculturale și a achiziției competenței pragmatice, oferind implicații practice pentru predarea limbilor străine. În acest sens, se sugerează ca programele de limbi străine să includă module specifice privind pragmatica interculturală, permițând cursanților să dezvolte o mai mare sensibilitate la diferențele culturale în realizarea diferitelor acte de vorbire prin exerciții care stimulează metacogniția. Astfel de module ar putea include simulări de situații interculturale, analize de caz și reflecții asupra comportamentelor și manifestărilor în diferite situații în propria cultură și, *in extenso*, în propria L1 și influența acestora, sau modul de a le transpune eficient, în comunicarea în L2.

În acest fel, prezentul demers de cercetare extinde literatura de specialitate privind pragmatica interculturală și pragmatica interlimbii prin identificarea unor modele specifice ale limbii engleze și spaniole ca L2, acoperind peste 10 situații diferite, ce răspund unor diferite combinații de stimuli. Fiecare dintre aceste situații a fost atent selectată pentru a reflecta o gamă largă de situații de comunicare din viața reală, de la interacțiuni formale la situații mai informale, de zi cu zi. Această abordare asigură faptul că rezultatele studiului sunt aplicabile unei varietăți de scenarii în care vorbitorii de L2 s-ar putea afla în viața lor de zi cu zi, oferind astfel o resursă valoroasă atât pentru cercetători, cât și pentru profesori.

Așadar, ne propunem să oferim o înțelegere nuanțată a modului în care vorbitorii realizează procesul de codificare-decodificare a informației, în ceea ce privește actele de scuză într-o a doua limbă, influențați de mediul lor cultural și lingvistic comun². Ca urmare, se speră că această analiză va pune în lumină dinamica de bază care ghidează alegerea strategiilor de scuză, permițând o înțelegere mai profundă a modului în care sensul este negociat în situații interculturale. În plus, se anticipează că rezultatele studiului pot oferi noi perspective asupra relației dintre limbă și cultură, punând în discuție unele dintre noțiunile tradiționale privind dobândirea competenței pragmatice în limbile străine.

Pentru profesorii de limbi străine, această cercetare doctorală oferă resurse valoroase cu privire la importanța, rolul și aplicabilitatea competenței culturale și pragmatice în învățarea limbilor străine. Se evidențiază în special necesitatea unei abordări didactice care nu numai că transmite structurile gramaticale și lexicale ale L2, dar promovează și o înțelegere aprofundată a normelor culturale și pragmatice care guvernează utilizarea limbii în contexte diferite. Aceasta poate include încorporarea de studii de caz interculturale, discuții reflexive privind experiențele

² Traducere proprie pentru termenul *entorno cognoscitivo compartido*.

personale ale studenților și crearea de activități care să simuleze interacțiunile din viața reală în L2, cu situații de comunicare autentice.

Se subliniază, deci, necesitatea unor metode de predare care să încorporeze contexte culturale și strategii pragmatice pentru a îmbunătăți abilitățile de comunicare ale cursanților în contexte multiculturale. Mai mult decât atât, cercetarea de față sugerează că profesorii ar trebui să fie pregătiți să abordeze dificultățile cu care se pot confrunta studenții din cauza transferului pragmatic, oferind strategii de atenuare a impactului acestora și de îmbunătățire a fluenței și adecvării pragmatice în L2.

În egală măsură, prezenta lucrare doctorală identifică mai multe domenii pentru cercetări viitoare, inclusiv explorarea altor acte de vorbire, studii longitudinale privind dezvoltarea competenței pragmatice și analize comparative interculturale. Mai exact, una dintre direcțiile propuse este investigarea modului în care dobândirea competenței pragmatice evoluează în timp, în special în contexte de imersiune lingvistică, în care cursanții sunt expuși în permanență la L2. Un alt domeniu de interes este studiul influenței rețelelor sociale și a noilor forme de comunicare digitală asupra pragmaticii interlimbii, luând în considerare modul în care aceste noi media pot modela normele pragmatice în contexte multilingve. Aceste subiecte oferă oportunități suplimentare pentru a înțelege dinamica importantă a comunicării interculturale și impactul acesteia asupra dinamicii achiziției de limbi străine.

Nu în ultimul rând, studiul recunoaște anumite limitări, cum ar fi concentrarea pe vorbitorii de română și spaniolă, ceea ce ar putea reduce posibilitatea generalizării constatărilor. Viitoarele direcții de cercetare ar putea aborda aceste limitări prin includerea unei game largi de medii culturale și lingvistice și explorarea impactului pe termen lung al adoptării strategiilor pragmatice. Desigur, ar putea fi luată în considerare includerea unor participanți din diferite grupe de vârstă și cu diferite niveluri de competență în L2, pentru a cerceta modul și măsura în care acești factori suplimentari ar putea influența transferul pragmatic și efectuarea actelor de vorbire disculpatorii. Explorarea acestor aspecte va permite o înțelegere mai completă și mai nuanțată a fenomenului de pragmatică a interlimbii și a relevanței sale în contextul predării limbilor străine.

Student doctorand,

Victor-Emanuel CIUCIUC

Coordonator științific,

Prof. univ. dr. emerit Daniela-Corina IONESCU

